

MATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA OTOKA KRKA

Anton Bozanić, Tomislav Galović i Igor Žic.
Krčka kulturna baština. Rijeka: Glosa, 2018.

U izdanju nakladničke kuće Glosa d. o. o. iz Rijeke izašla je 2018. godine iznimno vrijedna i bogato opremljena monografija pod naslovom *Krčka kulturna baština*. Urednik monografije je prof. Josip Žgaljić, a priredili su je dr. sc. Anton Bozanić, doc. dr. sc. Tomislav Galović i Igor Žic. Osim ove trojke, pojedine tekstove za ovo velebno djelo napisali su i izv. prof. dr. sc. Sanja Bogović Zubčić, doc. dr. sc. Morana Čaušević-Bully, doc. dr. sc. Dino Demicheli, dr. sc. Dora Ivanišević, doc. dr. sc. Jelena Marohnić, prof. dr. sc. Milorad Stojević, Ranko Starac i Josip Žgaljić. U pripremi monografije sudjelovale su i brojne institucije koje su ustupile potrebnu građu (Tajni vatikanski arhiv, Arhiv Biskupije Krk, Arhiv Provincije franjevac trećoredaca glagoljaša, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Hrvatski državni arhiv u Zagrebu, Ministarstvo kulture – Konzervatorski odjel u Rijeci, Ruska nacionalna knjižnica u Sankt Peterburgu, Staroslavenski institut u Zagrebu itd.) te pojedine osobe. Samo objavljivanje omogućili su Primorsko-goranska županija, Grad Krk te općine Baška, Dobrinj, Malinska-Dubašnica, Omišalj i Vrbnik.

U “Predgovoru” (str. 14–15) ovomu iznimno vrijednom djelu glavni urednik i redaktor ističe kako je cilj te knjige bio brojne spomenike krčke kulturne povijesti, od kojih su mnogi prikazani u zasebnim djelima i radovima izašlima u proteklih nekoliko godina, usustaviti u jednu cjelinu i monografski prikazati na jednome mjestu. Ističe također kako se radi o prikazu krčke *materijalne* kulturne baštine, uz onu bogatu i veliku *nematerijalnu* baštinu otoka Krka.

Sama monografija strukturirana je u četiri velike cjeline: (1) “Stari vijek: otok Krk od prapovijesti do kasnoga Rimskog Carstva. Tragovi prapovijesnih kultura i rimske civilizacije na otoku Krku” (str. 16–35); (2) “Kasna antika i srednji vijek: od 5. stoljeća do 1480. godine – kraj Krčkih knezova Frankopana. Stoljeća stvaranja krčkoga kulturnog identiteta” (str. 36–119); (3) “Novi vijek: od 1480. do 1918. godine. Glagoljska je baština temelj krčke uljudbe” (str. 120–185); (4) “Suvremeno doba: od 1918. do 2018. godine. Sljednici tisućljetnoga kulturnog naslijeđa” (str. 186–202). Unutar svake ove cjeline nalazi se kratki uvod. Ukupno su obrađene 144 jedinice s fotografijama, osnovnim informacijama i drugim korisnim priložima, koje obuhvaćaju devet tisućljeća bogate povijesti otoka Krka, od “prapovijesnih utvrda” iz 7/6. tisućljeća pr. Kr. do spomen-obilježja sv. Ivanu Pavlu II. iz 2014. godine.

U prvoj su cjelini predstavljeni materijalni krčki spomenici nastali u prapovijesno-

me vremenu i u vremenu Rimskoga Carstva. Tako je prikazana špilja Vorganjska peć iznad sela Batomalj u kojoj su pronađeni najstariji ostatci ljudske civilizacije iz vremena mlađega kamenog doba. Iz rimskoga doba obrađeno je nekoliko spomenika, kao što su najstariji natpis o gradnji krčkih zidina (50. – 30. g. pr. Kr.), Venerin hram u Krku (30. g. pr. Kr. – 30. g. pr. Kr.), grad Fulfinum sa svojim vodovodom iz 1. st. pr. Kr., znameniti natpis o “presjajnom gradu Kurikćana” iz 3. st., itd.

U drugoj cjelini predstavljeni su spomenici nastali u razdoblju od propasti Zapadnoga Rimskog Carstva do sloma frankopanske vladavine na otoku Krku. Tu su prikazane ranokršćanske liturgijske građevine (Sv. Nikola u Baškoj, Sv. Lovro u Krku, crkva na Mirinama kod Omišlja itd.), među kojima najznačajnije mjesto zacijelo zauzima krčka prvostolnica Uznesenja Blažene Djevice Marije, izgrađena u 5. st. kao trobrodna bazilika. U tome razdoblju nalaze se i značajni hrvatski glagoljski epigrafski spomenici, kao što su *Krčki natpis* iz 11. st., *Jurandvorski ulomci* iz 11. – 13. st. i, naravno, dragi kamen hrvatske književnosti – Baščanska ploča iz oko 1100. godine. Od paleografskih spomenika, uz latinski tekst prisege krčkoga biskupa Petra iz 11. st. koji se nalazi u *Splitskome evangelijaru*, tu je glagoljski *Kločev glagoljaš* iz 11. st., jedini od tzv. kanonskih spomenika crkvenoslavenskoga jezika nastao na našem prostoru, kao i najstariji glagoljski pravni dokument – *Darovnica slavnoga Dragoslava* iz 1100. godine. U ovome razdoblju nastali su brojni arhitektonski spomenici, poput crkava Sv. Krševan, Sv. Vid, Sv. Dunat, Sv. Kvirin, samostan benediktinki i samostan franjevac konventualaca (danas samostan franjevac trećoredaca glagoljaša) u gradu Krku, Frankopanski kaštel i sl. Ovdje su prikazani i naši znameniti glagoljski manuskripti: liturgijske knjige (ulomak apostola iz Omišlja iz 13./14. st.; ulomak misala iz Omišlja iz 13./14. st.; četiri vrbnička brevijara nastala u razdoblju od 13. do 15. st.; najstariji sačuvani glagoljski misal *Illirico 4* iz 1371.; znameniti *Reimski evanđelistar* iz 1395.; *Brevijar Vida Omišljanina* iz 1369.; *Brevijar popa Mavra* iz 1460.; dva vrbnička misala iz 1456. i 1462.) i zbornici (*Ivančičev zbornik*, 14./15. st. i *Petrisov zbornik* iz 1468.). Tomu treba dodati i spomenike likovne umjetnosti, skulpture i sl.

Treća cjelina predstavlja krčke kulturne spomenike u razdoblju od zlatnoga doba hrvatskoga glagoljaštva do završetka I. svjetskog rata. Kao što je već i u naslovu istaknuto, glagoljska baština čini temelj krčke uljudbe, pa su ovdje tako predstavljeni naši znameniti glagoljski spomenici: glagoljske inkunabule (*Misal po zakonu Rimskoga dvora* iz 1483. i *Spovid općena* iz 1496. koji pripadaju samostanu franjevac trećoredaca u Glavotoku te *Baromičev brevijar* iz 1493. čiji je nakladnik bio iz Vrbnika), zbornici (*Grškovićev*, *II. Klimantovićev* i *Žgombičev*) i druge liturgijske i crkveno-administrativne glagoljske knjige. Tu su i djela velikih slikara: *Bogorodica s djetetom* Vittorea Carpaccija u Samostanu sv. Franje u Krku, *Poliptih uznesenja Bogorodice*

Girolama da Santacroce, *Posljednji sud* Francesca Ughettija na Košljunu i drugi. U ovoj cjelini prikazane su neke znamenite osobe povezane s otokom Krkom, kao što su: Dinko Vitezić, Dragutin Antun Parčić, Antun Mahnić, Ivan Milčetić, Josef Vajs, Vjekoslav Štefanić i drugi.

U četvrtoj cjelini prikazano je posljednjih sto godina, od 1918. do 2018. Tu ističemo znamenitoga istraživača Branka Fučića iz Dubašnice i našega velikog bibličara fra Bonaventuru Dudu iz Krasa. Tu su i *Križni put* Ive Dulčića na Košljunu, glagoljski lapidarij u Portu, *Bašćanska staza glagoljice* Ljube de Karine, pa sve do spomenika Ivanu Pavlu II. Vida Vučka iz 2014. godine.

Na kraju knjige nalazi se opširna bibliografija te sažetci na stranim jezicima ("Summary: Krk Cultural Heritage"; "Zusammenfassung: Das Kulturerbe von Krk"; "Riassunto: Il patrimonio culturale di Veglia"). Ovo obilno i bogato djelo, na sažet i svima razumljiv način, sažimlje prebogat materijalnu kulturnu baštinu otoka Krka te je odsada nezaobilazna literatura za sve one koji se hoće baviti ovim područjem. Za nadati se kako će se proučavanje krčke kulturne baštine, i one materijalne i one nematerijalne, kao i baštine svih drugih naših krajeva, nastaviti i u budućnosti te ćemo dobiti još ovakvih vrijednih djela.

Mirko Mišković, TOR